

**Ontmoeten doe je Samen: De Bijdrage van Ouders in een
Uitwisselingsproject tussen Twee Basisscholen in Gesegregeerde Wijken**

Masterthesis Youth, Education & Society

Elsemiek J. Schepers MSc

Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen

Utrecht, Nederland

22 juni 2018

Studentnummer: 3975231

Supervisor: Drs. Bob Horjus

Tweede beoordelaar: Dr. Rogier van 't Rood

Aantal woorden: 7760

Abstract

Today's Dutch society, as well as the Dutch education system, deals with a certain degree of segregation by ethnicity and income. Two primary schools carry out an exchange project to enable groups of pupils from the different schools to meet each other and to develop mutual understanding and interest. A parental contribution to the project was desirable but this had been limited so far. Therefore, research has been carried out to find an appropriate parental contribution to the goal realization of the exchange project. The research shows that parents consider the project as important, but parents from both neighborhoods value the project slightly different. These and other findings have led to recommendations for an appropriate way for parents to contribute to the goal realization of the exchange project.

Key words: desegregation, parent-child-similarities, intergroup attitude, parental intergroup contact

Samenvatting

In de huidige Nederlandse samenleving is sprake van een zekere mate van segregatie naar etniciteit en inkomen, zo ook in het onderwijs. Twee basisscholen voeren een uitwisselingsproject uit, zodat groepen leerlingen van de verschillende scholen elkaar ontmoeten en begrip en interesse voor elkaar te ontwikkelen. De scholen wensten een bijdrage van ouders in het project, maar deze was tot dusver beperkt. Daarom is onderzoek gedaan naar een passende bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het uitwisselingsproject. Het onderzoek toont aan dat ouders het project belangrijk vinden, maar de belangen van ouders uit beide wijken verschillen lichtelijk. Daarnaast hebben ouders behoefte aan betere informatie over de projectdoelen. Deze en andere bevindingen hebben geleid tot aanbevelingen voor een passende bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het uitwisselingsproject.

Sleutelwoorden: desegregatie, ouder-kind-overeenkomsten, intergroup attitude, intergroup contact van ouders

Ontmoeten doe je Samen: De Bijdrage van Ouders in een Uitwisselingsproject tussen
Twee Basisscholen in Gesegregeerde Wijken

Studies van het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) tonen aan dat in zekere mate sprake is van segregatie naar etniciteit en inkomen in Nederland (Gerritsen & Reininga, 2011; Van Dam et al., 2010). Naast de relatief hoge segregatie van niet-westerse migranten met lage inkomens, blijkt ook sprake te zijn van toename van de segregatie van huishoudens met hoge inkomens. Van segregatie kan worden gesproken als specifieke bevolkingsgroepen zijn oververtegenwoordigd in straten, buurten of wijken in vergelijking met het gemiddelde van een gebied (Ponds, Van Ham & Marlet, 2015). De Winter (2017) stelt dat kinderen hierdoor steeds vaker opgroeien in eigen ‘bubbels’. Als de verschillende culturen elkaar niet meer ontmoeten en elkaars manier van leven alleen nog kennen van horen zeggen, is dat volgens De Winter (2017), Van Meeteren (2005) en Pels (2005) dé voedingsbodem voor vooroordelen en haat. Banks (2017) en Leeman en Saharso (2013) beschouwen het omgaan met- en positief waarderen van diversiteit dan ook als essentiële kwaliteiten voor leven in de moderne samenleving.

De aangrenzende Utrechtse wijken Overvecht en Tuindorp zijn een voorbeeld van segregatie (Tieleman, 2016). De wijken zijn gescheiden door een fysieke barrière, een spoorlijn. Daarnaast is sprake van sociaaleconomische en culturele verdeling. In 2015 was 47 procent van de populatie in Overvecht van niet-westerse afkomst en had 18 procent van de huishoudens een bijstandsuitkering, tegenover respectievelijk 8,9 en 2,9 procent van de populatie in Noordoost, waar Tuindorp deel van uitmaakt (Gemeente Utrecht, 2016). Ook de schoolpopulaties in deze wijken zijn gesegregeerd (Schuitema & Veugelers, 2008). Om deze reden organiseren twee basisscholen in deze wijken sinds enkele jaren ontmoetingen tussen de leerlingen van de scholen. Groepen leerlingen die elkaar niet vanzelf meer tegenkomen, worden met elkaar in contact gebracht. Dit zou volgens De Winter (2017) kunnen leiden tot

wederzijds begrip en interesse, vermindering van vooroordelen en het kunnen omgaan met diversiteit in de samenleving. De doelen van het project voor de lange termijn zijn segregatie tegengaan en integratie in de diverse samenleving bevorderen.

Het uitwisselingsproject kan gezien worden als uiting van de toegenomen pedagogische rol van het onderwijs, als gevolg van de groeiende cultureel-etnische diversiteit, segregatie en andere maatschappelijke ontwikkelingen (Veugelers & Schuitema, 2010). Het huidige burgerschapsonderwijs is bedoeld om leerlingen kennis bij te brengen van verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten en om bij te dragen aan sociale en culturele samenhang in de samenleving (Inspectie van het Onderwijs, 2016; Platform Onderwijs 2032, 2016). Door deze toegenomen aandacht voor socialisatie van jongeren in het onderwijs heeft pedagogische afstemming tussen school en gezin een groter belang gekregen (Pels, 2011). Socialisatie is de internalisering van culturele normen en waarden (De Buck & Pauwels, 2017). Ook volgens De Winter (2017) spelen daarom niet alleen de leerlingen en de leerkrachten, maar ook de ouders een cruciale rol in een dergelijk uitwisselingsproject dat zich richt op socialisatie. De uiteindelijke projectdoelen gaan immers verder dan de lagere schoolleeftijd van kinderen, en anders dan aan school blijven kinderen hun leven lang verbonden aan hun ouders.

Ook organiserende leerkrachten van de betrokken basisscholen zien ouders als essentiële partners in het uitwisselingsproject, maar stellen dat de bijdrage van ouders in het project tot dusver beperkt is. Een leerkracht van Tuindorp denkt dat dit komt doordat niet alle ouders een even goed beeld hebben van het belang van het project. Welke belangen ouders precies hechten aan het uitwisselingsproject en hun bijdrage daarin is echter onbekend. Volgens deze leerkrachten dienen ouders bij te dragen in het uitwisselingsproject, omdat ouders rolmodellen voor hun kinderen zijn. Zij suggereren dat ouders kunnen bijdragen door zelf in contact te komen met ouders van de andere school en op die manier het goede

voorbeeld te geven. Ouders uit beide wijken hebben volgens deze leerkrachten namelijk zelf ook vrijwel geen contact met elkaar en ontmoeten elkaar niet tot nauwelijks.

Behoeft is aan een bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het uitwisselingsproject, maar wetenschappelijke kennis over een passende invulling hiervoor ontbreekt. Daarom beoogt huidig onderzoek nieuwe kennis te verschaffen over een passende bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het uitwisselingsproject: Kinderen leren omgaan met diversiteit in de samenleving en wederzijds begrip en interesse voor elkaar ontwikkelen, door kinderen van verschillende bevolkingsgroepen vanaf jonge leeftijd met elkaar in contact te brengen. De hoofdvraag luidt als volgt: *Hoe kunnen ouders bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject?* Tegelijkertijd beoogt huidig onderzoek te zorgen voor verbetering van de praktijksituatie, daarom is naast een onderzoeksvraag sprake van een ontwerpdoel dat luidt: *Het formuleren van aanbevelingen voor de invulling van de bijdrage van ouders in relatie tot de doelrealisatie van het uitwisselingsproject.*

Ter beantwoording van de hoofdvraag en het ontwerpdoel is allereerst een uiteenzetting gemaakt van bestaande wetenschappelijke literatuur over de invloed van attitudes en contacten van ouders op de socialisatie en specifiek op de attitudevorming van kinderen tegenover andere bevolkingsgroepen. Daarna volgt een beschrijving van de onderzoeksmethodologie. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden conclusies getrokken en worden aanbevelingen voor verbetering van de praktijk gegeven.

Theoretisch kader

Intergroup contact tussen kinderen

Contact tussen mensen van verschillende bevolkingsgroepen kan worden aangeduid met de term intergroup contact (Allport, 1954; Pettigrew, 1998). Wanneer het gaat om contact tussen verschillende etnische groepen, kan gesproken worden van interetnisch contact. In dit onderzoek wordt echter gesproken van intergroup contact, binnen de casus kan immers niet

alleen gesproken worden van etnische segregatie, maar tevens van sociaaleconomische segregatie. Bovendien mag worden aangenomen dat de sociaaleconomische segregatie in de westerse wereld schuilgaat achter de etnische segregatie (Bakker, Denessen, Peters & Walraven, 2011).

Volgens de contacthypothese van Allport (1954), welke sterk empirisch ondersteund is (Amir, 1969; Brown & Hewstone, 2005; Hewstone & Brown, 1986; Pettigrew, 1998; Pettigrew & Tropp, 2006), zorgt positief direct intergroup contact voor vermindering van negatieve houdingen en voor meer begrip en tolerantie. Ook onderzoek van Savelkoul, Gesthuizen en Scheepers (2011) stelt dat intergroup contact kan zorgen voor bijstelling van negatieve beelden, bijvoorbeeld beelden die ontstaan zijn door negatieve berichtgeving in de media. Het slagen van intergroup ontmoetingen hangt echter af van het soort contact en de omstandigheden waaronder het contact plaatsvindt. Volgens de contacthypothese van Allport (1954) dient aan vier criteria te worden voldaan: een gelijke status tussen de groepen, gemeenschappelijke doelen om aan te werken, samenwerking (geen competitie) tussen deze groepen en ondersteuning door instituties en autoriteiten.

Naast de omstandigheden waaronder het contact plaatsvindt, is de aard van het contact van belang voor het slagen van ontmoetingen tussen verschillende bevolkingsgroepen. Zo zouden oppervlakkige contacten iemands bestaande vooroordelen over een groep juist bevestigen, doordat deze worden aangevuld met ervaringen ten aanzien van de categorie waarbinnen die persoon de groep plaatst (Lindo, 2008). Informatie over de andere groep kan vooroordelen volgens Amir (1976) en Brewer en Miller (1984) wegnemen wanneer deze informatie tijdens activiteiten wordt bijgesteld met nieuwe informatie over deze groep. Pas als contact verwijst naar omgang en vertrouwdheid met elkaar en kennis over elkaar, kan het vooroordelen wegnemen. Aansluitend stelt Pettigrew (1998) dat herhaaldelijk en langdurig contact het afnemen van vooroordelen versterkt, bijvoorbeeld in de vorm van vriendschap.

Binnen de voorwaarden van Allport (1954) vallen de ouders als beïnvloedende factor onder de steun van autoriteiten. Belabas (2012) stelt echter op basis van haar onderzoek naar een uitwisselingsproject van basisscholen - vergelijkbaar met huidig uitwisselingsproject – dat steun van ouders als autoriteiten bij intergroup ontmoetingen niet noodzakelijk is om begrip en respect tussen etnische groepen te ontwikkelen. Ouders zouden op een te verre afstand staan om het succes van ontmoetingen te ondermijnen dan wel te vergroten. De volgende paragraaf gaat in op studies die aantonen dat ouders wél invloed kunnen hebben op het succes van ontmoetingen met begrip en respect tussen verschillende groepen als doel.

De relatie tussen attitudes van ouders en kinderen

Volgens historisch pedagoog Lea Dasberg (1980) hangt de manier waarop kinderen de wereld leren zien in sterke mate af van de manier waarop opvoeders die wereld presenteren. Ouders zijn de primaire opvoeders en spelen een centrale beïnvloedende rol in de vorming van attitudes van kinderen tegenover andere groepen, ofwel intergroup attitudes (Hughes et al., 2008; Kenniscentrum Gemengde Scholen, n.d.; Van Bergen, De Ruyter & Pels, 2017). Hughes et al. (2008) spreken van *parental ethnic socialization*, wat verwijst naar de processen waarbij ouders hun waarden en idealen omtrent etniciteit, cultuur, religie en sociale relaties doorgeven aan hun kinderen. De focus in dit onderzoek ligt op het doorgeven van attitudes tegenover- en begrip voor andere bevolkingsgroepen.

De beïnvloedende rol van ouders blijkt onder andere uit een onderzoek van Bakker, Denessen, Pelzer, Veneman en Lageweg (2007), die aantoont dat diepgaander interetnische contacten van kinderen niet per definitie attitudeverandering teweegbrengen, doordat vooroordelen van kinderen over klasgenootjes van andere afkomst onder meer onder invloed van hun ouders kunnen blijven bestaan, ondanks hechte vriendschap met iemand van die specifieke afkomst. Dit correspondeert met de veronderstelling van verschillende onderzoekers dat de impact van het gezin vele malen groter is dan die van andere sociale

groepen, zodanig dat het invloeden van andere sociale groepen weer teniet kan doen (De Jager, 1967; Musgrove, 1971; Ritchie & Koller, 1964). Aansluitend laten Degner en Dalege (2013) in een meta-analyse van ouder-kind-overeenkomsten in intergroup attitudes zien dat ouder-kind-attitudes aan elkaar gerelateerd zijn tijdens kindertijd en adolescentie.

Onderzoek van Miklikowska (2016) naar vooroordelen en tolerantie tegenover immigranten bevestigt de wederzijdse invloeden tussen ouders en adolescenten in intergroup attitudes. Daarbij blijkt de kwaliteit van de relatie een modererende factor te zijn: Adolescenten die hun ouders als supporters zien, toonden hogere ouder-adolescent correspondentie in vooroordelen dan adolescenten met lage support van ouders. Ook Van Bergen et al. (2017) stellen dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie een belangrijke modererende factor is voor de overname van attitudes en waarden. Hiermee bevestigen zij de uitkomsten van Degner en Dalege (2013), namelijk dat de ouder-kind-correspondentie in attitudes niet alleen geldt tijdens adolescentie, maar ook tijdens kindertijd. Kortom, het ervaren van steun van ouders maakt dat kinderen (en adolescenten) waarde hechten aan de attitudes en waarden van hun ouders en deze overnemen.

Het onderzoek van Miklikowska (2016) toont eveneens aan dat ouders niet alleen invloed hebben op adolescenten, maar ook andersom. Dit wordt ondersteund door Pardini (2008), die stelt dat kinderen naarmate ze volwassener worden ook invloed hebben op beslissingen, attitudes, keuzes en meningen van ouders, omdat de relaties veranderen. Leeftijd is daarmee een tweede belangrijke modererende factor voor de mate waarin kinderen meningen van ouders overnemen of een eigen mening ontwikkelen (Steinberg & Silverberg, 1986). Omdat huidig onderzoek te maken heeft met jonge kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar, wordt ervan uitgegaan dat de attitudes van kinderen nog veelal voortkomen uit de attitudes van ouders en minder andersom.

De invloed van contacten van ouders

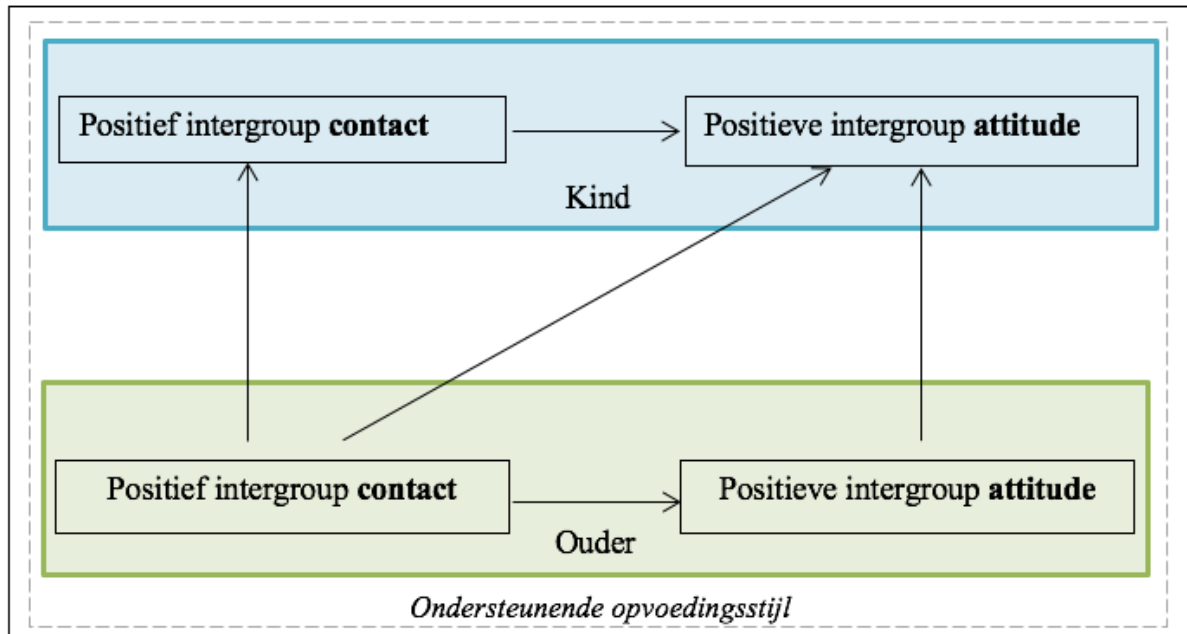
Ook via de contacten die ouders zelf onderhouden, blijken ouders invloed te kunnen hebben op de attitudevorming van kinderen. Wright, Aron, McLaughlin-Volpe en Ropp (1997) deden onderzoek naar de *extended contact theory*: De invloed van een vriendschap tussen twee personen van verschillende bevolkingsgroepen op de attitudes van andere personen uit die verschillende bevolkingsgroepen op elkaar (intergroup attitude). Het onderzoek liet zien dat een dergelijke vriendschap zorgde voor minder negatieve attitudes van andere personen binnen die groepen tegenover elkaar. Dit zou kunnen betekenen dat kinderen een positievere attitude tegenover een andere bevolkingsgroep ontwikkelen wanneer ze zien dat hun ouders positieve contacten onderhouden met iemand uit die andere bevolkingsgroep (intergroup contacten).

Tevens kunnen ouders, via intergroup contacten die zij zelf onderhouden, ook hun kinderen in direct contact brengen met deze personen of zelfs met de kinderen van deze personen. Op dat moment kan weer gesproken worden van direct intergroup contact. Dit sluit aan bij Savelkoul (2011), die stelt dat intergroup contact op meerdere manieren een positieve invloed kan hebben op sociaal kapitaal; de sociale netwerken van individuen. Mensen kunnen bijvoorbeeld door intergroup contact in aanraking komen met andere rolmodellen en mogelijkheden voor de invulling van vrije tijd, bijvoorbeeld omtrent betrokkenheid in organisaties en verenigingen.

De bijdrage van ouders

Gezien bovenstaande theorieën lijken ouders, mits kinderen steun van hun ouders ervaren, te kunnen bijdragen aan doelrealisatie van het uitwisselingsproject (een positievere intergroup attitude van kinderen door positief intergroup contact) door zelf een positieve intergroup attitude en positief intergroup contact te hebben. Daarbij is de intergroup attitude van ouders weer afhankelijk van de intergroup contacten die zij zelf onderhouden (Allport,

1954). Op basis hiervan lijkt intergroup contact van ouders invloed te hebben op de vorming van een positieve intergroup attitude van kinderen, zowel direct als indirect. De relatie tussen de attitudevorming van ouders en die van kinderen is schematisch weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. De invloed van intergroup contact en intergroup attitude van ouders op het bereiken van een positieve intergroup attitude van kinderen door positief intergroup contact.

Intergroup contact tussen ouders

Voor het in kaart brengen van de intensiteit van contact tussen opvoeders in de buurt is een contactladder ontworpen. Deze bestaat uit de volgende vier treden: ontmoeten, dialoog, samenwerken aan een positief pedagogisch buurtklimaat (bijvoorbeeld door gezamenlijk te komen tot het stellen van normen en grenzen) en netwerkvorming (Kesselring, De Winter, Horjus & Van Yperen, 2013). Met netwerkvorming wordt bedoeld: structureel en duurzaam contact, gezamenlijke deelname aan activiteiten en overname van elkaars waarden en normen. Ontmoeten, de eerste trede, kan op individueel niveau zorgen voor sociaal contact, rust en ontspanning, de mogelijkheid tot vragen stellen (Van Leeuwen, 2010) en het uitwisselen van onderlinge ervaringen (Guest & Keatinge, 2009). Ontmoeting zorgt ervoor dat mensen “uit huis komen” (Scott, Brady & Glynn, 2001). Hoewel uit ontmoeting vaak gesprekken

voortkomen, is ontmoeten zelf het doel van de eerste trede en valt de dialoog onder de tweede trede (Van Leeuwen, 2010). Op collectief niveau kan ontmoeting leiden tot publieke familiariteit: Mensen doen kennis over anderen op en gaan anderen (her)kennen. Volgens Blokland (2008) voelen mensen zich hierdoor veilig en thuis in een buurt.

De eerste trede van contact is volgens Kesselring et al. (2013) geen garantie, maar wel een essentiële voorwaarde voor het ontstaan van de tweede trede van contact. De tweede trede is vervolgens een essentiële voorwaarde voor het ontstaan van de derde trede, et cetera. Publieke familiariteit biedt op de lange termijn kansen voor het creëren van sociale netwerken waaruit ouders (en kinderen) sociaal kapitaal kunnen putten: Ondersteunende bronnen die opvoeders de mogelijkheid biedt om doelen te behalen die in afwezigheid van sociale netwerken niet bereikt zouden worden (Coleman, 1988). Deze sociale netwerken kunnen geplaatst worden onder de vierde trede van de ladder, netwerkvorming. Op deze manier lijkt publieke familiariteit een cruciale bouwsteen te zijn in sociale relaties (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), 2005). Zonder ontmoeting zullen dialoog, langdurig contact, ondersteuning en uiteindelijk positieve sociale relaties zich waarschijnlijk niet ontwikkelen (Blokland, 2008).

Toepassing van de theorie in het huidig onderzoek

Volgens de organiserende leerkrachten uit de te onderzoeken praktijksituatie is een bijdrage van ouders in het uitwisselingsproject belangrijk omdat ouders rolmodellen voor hun kinderen zijn. Ze geven echter aan dat de bijdrage van ouders tot dusver beperkt is en ze denken dat dit kan komen doordat ouders misschien niet allen het belang van het uitwisselingsproject zien. Welke belangen ouders precies hechten aan het uitwisselingsproject en hun bijdrage daarin is onbekend. Omdat ouders uit beide wijken volgens deze leerkrachten vrijwel geen contact met elkaar hebben en ontmoeting niet tot nauwelijks plaatsvindt, denken

zij dat ouders uit beide wijken kunnen bijdragen door het goede voorbeeld te geven door ook met elkaar in contact te komen.

Uit de beschreven theorieën lijken positieve intergroup contacten van ouders langs verschillende wegen een positieve invloed te kunnen hebben op intergroup attitudevorming van kinderen. Daardoor lijken ouders inderdaad door middel van contact met ouders uit de andere wijk te kunnen bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject.

Op basis van bovengenoemde argumentatie worden het belang van het uitwisselingsproject, de bijdrage van ouders in het uitwisselingsproject en intergroup contact van ouders gebruikt als indicatoren voor de dataverzameling.

De hoofdvraag van het onderzoek luidt: *Hoe kunnen ouders bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zijn drie deelvragen geformuleerd. Deelvraag 1 luidt daarom als volgt: *Welk belang hechten ouders aan het uitwisselingsproject?* Deelvraag 2 is: *Welk belang hechten ouders aan hun eigen bijdrage in het uitwisselingsproject?* Tot slot zal worden nagegaan hoe ouders zelf invulling willen geven aan deze bijdrage. Daarom luidt deelvraag 3: *Hoe vinden ouders dat hun bijdrage in het uitwisselingsproject kan worden ingevuld?* Antwoorden op deze deelvragen vormen de basis voor het bereiken van het ontwerpdoel: *Het formuleren van aanbevelingen voor de invulling van de bijdrage van ouders in relatie tot de doelrealisatie van het uitwisselingsproject.*

Methode

Design

Een kwalitatief theoriegestuurd onderzoek was gedaan om data te verkrijgen over hoe ouders kunnen bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject. Het design was geïnspireerd door de stroming van ontwerpgericht onderzoek. Ontwerpgericht onderzoek heeft enerzijds als doel om het handelen in de praktijk te onderbouwen, anderzijds om

theoretische kennis te ontwikkelen (Van Aken & Andriessen, 2011). Het doel van huidige onderzoek was het verschaffen van nieuwe kennis die de hoofdvraag beantwoordt, maar ook het zorgen voor verbetering van de praktijksituatie. Dit werd gedaan aan de hand van ontwerpstellingen. Een ontwerpstelling beschrijft op basis van resultaten met welke interventie een praktijkprobleem kan worden aangepakt, welke uitkomsten men dan kan verwachten en waarom (Van Aken, 2011). De ontwerpstellingen werden geformuleerd volgens de CIMO-logica die de volgende vorm heeft: voor dit probleem-in-context (C) is het nuttig om deze interventie (I) toe te passen, die door deze mechanismen (M) de volgende uitkomsten (O) zal genereren (Denyer, Tranfield & Van Aken, 2008).

Gedurende het onderzoek was sprake van co-design, omdat de belanghebbenden - de ouders en leerkrachten - deelnamen aan het ontwerpproces (Van Aken & Andriessen, 2011). Daarin werd rekening gehouden met hun verschillende perspectieven en verwachtingen. Omdat het onderzoek gericht was op de bijdrage van ouders, werden ter beantwoording van de onderzoeksvragen alleen de uitspraken van ouders meegenomen in de dataverwerking.

Participanten

De participanten van het onderzoek waren ouders van de leerlingen van de twee basisscholen in Utrecht die het uitwisselingsproject uitvoerden. De participanten uit Tuindorp waren van Nederlandse afkomst en die uit Overvecht van niet-westerse afkomst. In het onderzoek werd gestreefd naar saturatie, wat bereikt was na acht interviews, vijf focusgroepen en dertien open gesprekken. Een lijst met het uiteindelijke aantal participanten uit Overvecht en Tuindorp is per benaderingswijze weergegeven in Tabel 1 onder 'procedure'.

Instrumenten

De indicatoren die uit het theoretisch kader van belang bleken voor dit onderzoek, waren: het belang van het uitwisselingsproject, de huidige en gewenste bijdrage van ouders en intergroup contact tussen ouders. Door bij elk van deze indicatoren bij passende vragen te

formuleren, werden de indicatoren geoperationaliseerd. De vragen waren geformuleerd op een manier waarbij bias vermeden werd (Sommige mensen vinden [...], anderen vinden [...] niet. Hoe vindt u [...]?). Voor het evalueren en verklaren van de werking van een of meerdere bestaande of nieuwe ontwerpstappen waren tevens enkele evaluerende en verklarende vragen opgesteld, zoals: Zou de interventie werken? Waarom werkt het of zou het kunnen werken? De lijst met indicatoren en vragen vormde de leidraad voor de interviews, focusgroepen en open gesprekken tijdens (participerende) observaties.

Procedure

De open gesprekken werden gevoerd met ouders die tijdens (participerende) observaties van uitwisselingen en andere schoolse activiteiten aanwezig waren. In sommige gevallen was sprake van een taalbarrière en kon een ouder de gestelde vragen niet (helder) beantwoorden. Onheldere antwoorden werden niet meegenomen in de dataverwerking. De open gesprekken werden gevoerd op momenten dat participanten niet bezig waren met een andere taak en daardoor tijd hadden om enkele vragen te beantwoorden. De focusgroepen en interviews vonden plaats op een rustige plek in de schoolgebouwen. Voor de interviews en twee van de vijf focusgroepen waren ouders benaderd middels de sneeuwbalmethode; via groepsleerkrachten of andere ouders. Op deze manier werd beoogd ook minder betrokken ouders te bereiken. Voor drie van de vijf focusgroepen waren participanten benaderd die in een ouderwerkgroep/ -stuurgroep van het project of van de school zaten. De semigestructureerde interviews werden gehouden met behulp van een interviewleidraad die was opgesteld op basis van de lijst met indicatoren en vragen. Door de verschillende benaderingswijzen was sprake van methodetriangulatie. Tabel 1 geeft een overzicht weer van de onderwerpen die binnen de verschillende benaderingswijzen behandeld waren.

Tabel 1

Aantal participanten (O = Overvecht; T = Tuindorp) en behandelde onderwerpen per benaderingswijze

Benaderingswijze	N		Behandelde onderwerpen									
	O	T	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Interviews	2	6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Focusgroepen (N = 5)	13	2	x	x	x	x	x	x	x	x	o	o
Open gesprekken	6	7	x	x	x	o	o	o	o	o	o	o

Noot. 1 = Bekend met project; 2 = Waardering voor project; 3 = Belang van project; 4 = Ervaring segregatie; 5 = Effectiviteit van project; 6 = Huidige bijdrage ouders; 7 = Belang van bijdrage van ouders; 8 = Invloed van ouders op attitude kind; 9 = Mogelijke invulling van bijdrage ouders; x = Structureel aandacht voor dit thema; o = Regelmatig spontaan aan de orde.

Gedurende het proces van dataverzameling werd toegewerkt naar een ontwerp voor de bijdrage van ouders. Tussentijdse ontwerpen werden gerealiseerd om tot nieuwe informatie te komen voor aanbevelingen voor een passende bijdrage. Deze stappen van tussentijds ontwerpen en realiseren waren geïnspireerd op de ontwikkelbenadering van ontwerpgericht onderzoek, waarbij in enkele stappen (of cycli) naar een gewenste situatie wordt gewerkt in plaats van direct (Van Aken, 2011). Twee van de focusgroepen waren een realisatie van een tussentijds ontwerp. De ene focusgroep was gehouden met enkele ouders uit beide wijken, leerkrachten van beide scholen en een sociaal makelaar, en ging over de invulling van de bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het uitwisselingproject. De andere focusgroep was gehouden met ouders uit Overvecht die in het verleden een uitwisseling hadden bijgewoond, en ging over het belang van het project en hun bijdrage daarin.

Analyse

De interviews, focusgroepen en open gesprekken werden geanalyseerd middels systematisch coderen, bestaande uit open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Hiervoor werd gebruik gemaakt van NVivo. Voorbeelden van gebruikte codes zijn de behandelde onderwerpen in Tabel 1. De codes werden vervolgens geplaatst onder overkoepelende thema's, die in de resultatensectie werden gebruikt voor het structureren van de resultaten binnen de deelvragen.

Op basis van de geanalyseerde data en gevonden effect-indicaties ter beantwoording van de hoofdvraag, werden aanbevelingen gedaan voor verbetering van de praktijksituatie. Voor het expliciet maken van de kennis die tijdens het ontwerponderzoek werd opgedaan en voor het overdraagbaar maken van de aanbevelingen, werden deze geformuleerd in de vorm van ontwerpstellingen waarin hypothetisch werd aangegeven hoe de bijdrage van ouders in het vervolg kan worden ingevuld zodat het hogere potentie voor het uitwisselingsproject biedt.

Resultaten

De resultaten van het onderzoek zijn per deelvraag beschreven. Binnen deelvraag 1 en 3 zijn de resultaten per overkoepelend thema beschreven.

1. Welk belang hechten ouders aan het uitwisselingsproject?

Belangen. De grote meerderheid van de participanten zegt het uitwisselingsproject belangrijk te vinden voor de ontwikkeling van de kinderen. Tevens zeggen ze dat ze van andere ouders vrijwel alleen maar positieve reacties op het project horen. Enkel ouder T1 gaf aan dat een heel klein deel van de ouders in Tuindorp sceptisch is en negatieve vooroordelen aanhalen. Ouder T2 gaf als voorbeeld: *“Er zijn dan een paar ouders die negatief benadrukken dat er alleen maar mannen worden uitgenodigd. Ze koppelden dit aan religie, terwijl het daar niets mee te maken had.”*

Vreedzaam leren omgaan met elkaar en met de diversiteit in de samenleving werd het meest frequent genoemd door participanten uit beide wijken. Ook zien velen het uitwisselingsproject als voorbereiding op de toekomst. Ouder O1 ziet de basisschool als tussenstation. *“Je komt elkaar later sowieso tegen. Wanneer nu iemand bij de ander solliciteert of iemand doet bij de ander zijn boodschappen, je hebt in ieder geval weer wat herkenning en dan is die drempel naar elkaar toe ook veel kleiner.”* Enkelen zijn van mening dat het project het sociaal kapitaal van kinderen zou moeten vergroten, door kinderen ook buiten de school of de wijk nieuwe vrienden te laten maken. Andere belangen die regelmatig werden genoemd, zijn het tegengaan van vooroordelen, kennis van- en begrip voor elkaar kweken, en overeenkomsten zien en verschillen respecteren. Ouder T1 vindt het belangrijk dat ze daarbij *“zien dat die verschillen helemaal niet zo groot zijn als ze weleens worden voorgespiegeld.”*

Ouders uit de twee wijken accentueerden naast overeenkomstige ook verschillende belangen. Ouders uit Overvecht hechten belang aan het creëren van gelijkwaardigheid als doel van het project. *“Iedereen heeft een andere achtergrond, maar de kinderen hier zijn ook gewoon geboren in Nederland en moeten gelijke kansen krijgen,”* aldus ouder O3. Ouders uit Tuindorp hechten belang aan het in contact komen met andere culturen en religies en het beseffen dat het niet overal hetzelfde is. Ouder T4 vindt het belangrijk dat kinderen *“ook weten dat dingen die misschien voor ons en voor mensen in deze wijk heel gewoon zijn, niet voor iedereen zo gewoon zijn”*.

Belangrijk voor wie? De meerderheid van de participanten geeft aan het uitwisselingsproject voor alle kinderen even belangrijk te vinden. Twee ouders uit beide wijken zijn echter van mening dat het uitwisselingsproject belangrijker is voor de kinderen uit Tuindorp dan de kinderen uit Overvecht. Ouder T3 vermoedt dat de kinderen van de scholen in Overvecht *“al veel sneller ontdekken dat het soort mensen en wijken als Tuindorp er ook*

wel zijn". Hierbij noemt zij media als belangrijke bron. Ouder O4 heeft het idee dat *"de mensen uit Tuindorp meer remming hebben om in contact te komen met de mensen uit Overvecht dan omgekeerd"*. Dit vult ze aan met haar mening dat het contact geforceerd is. Ze denkt dat de motivatie in Tuindorp voor het project meer zou kunnen liggen bij liefdadigheid in plaats van oprechte interesse, *"en liefdadigheid hebben we niet nodig"*.

Kanttekeningen. Ondanks dat alle participanten diverse belangen zien van het uitwisselingsproject, noemen participanten ook enkele kanttekeningen. Een kanttekening, met name genoemd door participanten uit Tuindorp, is de onduidelijkheid van de scholen over de doelen van het project, niet alleen naar hen als ouder maar ook naar de leerlingen zelf. Veel ouders blijken niet precies te weten met welke doelstellingen de scholen dit doen. De scholen zouden volgens ouder T3 een goede manier moeten bedenken om het doel aan kinderen duidelijk te maken. Haar dochter begrijpt niet waarom ze uitwisselen, ook niet nadat de leerkracht uitlegt dat ze uitwisselen om andere kinderen te leren kennen. *"Daarop zei mijn dochter: maar we kennen ze nu toch?"*

Daarnaast zetten velen vraagtekens bij de effectiviteit ervan. De uitwisselingen zouden volgens hen structureler moeten plaatsvinden, zodat kinderen elkaar vaker ontmoeten en echt de tijd hebben om elkaar beter te leren kennen. Ouder T1 krijgt dit ook terug van haar kinderen. *"Met name de oudste die zei: Ik weet eigenlijk niet zo heel goed hoe ze heten want ze hebben hele moeilijke namen. (...) Je leert elkaar niet kennen."* Ook Ouder O4 twijfelt aan de effectiviteit. Zij is echter van mening dat het uitwisselingsproject sowieso niet veel effect zal hebben *"als ouders zich niet zelf ook openstellen voor contact en voor kennismaking."* In de resultaten van deelvraag 2 wordt hierop teruggekomen.

Als tussentijds ontwerp was een focusgroep gerealiseerd met ouders uit Overvecht die al eens een uitwisseling hadden bijgewoond, om te praten over de belangen van het project en hun bijdrage daarin volgens hen. Deze ouders gaven aan dat zij het in contact zijn met andere

ouders tijdens de uitwisseling als prettig en belangrijk hadden ervaren, omdat zij het gevoel hadden dat de zij als ouders onderling meer begrip voor elkaar ontwikkelden.

2. Welk belang hechten ouders aan hun bijdrage in het uitwisselingsproject?

Vrijwel iedere participant met wie gesproken is over het belang van de bijdrage van ouders stelt dat ouders een belangrijke rol spelen binnen het uitwisselingsproject. Een veelgenoemde reden is dat zij denken als ouders invloed hebben op de houding en mening van kinderen. *“Ik denk als je het zelf positief benadert, dat zij dat ook positief zullen zien,”* aldus ouder T5. Sommigen noemen dat kinderen ook handelingen van ouders overnemen, daarom moeten ouders daarin ook het goede voorbeeld geven. *“Als het kind ziet dat de vader in gesprek gaat met iemand anders en ze het leuk hebben, dan denkt het kind ook makkelijker: het zit goed dus ik kan dat ook,”* aldus ouder O2. Veel participanten uit Overvecht vinden dat de doelrealisatie van het uitwisselingsproject bij de ouders begint. Ouder O5 zegt: *“Als het bij de ouders wordt getriggerd, dan bij de kinderen ook.”* Deze overtuiging komt ook naar voren in de eerdergenoemde overtuiging van ouder O4 dat het project weinig effect zal hebben als ouders niet zichzelf openstellen voor contact en kennismaking. Volgens haar is vooral in Tuindorp attitudeverandering nodig.

Wel noemen enkelen dat ouders hun kinderen er niet te gericht of te nadrukkelijk naar moeten vragen, *“want dan ga je het juist uitvergrooten en dan kan dat juist verkeerd gaan werken richting het kind”*, aldus ouder O6.

Sommigen hebben het idee dat het voor ouders ook leerzaam is om bij te dragen aan het uitwisselingsproject. Ouder O6 zegt: *“Als kinderen het goede voorbeeld geven in het contact naar elkaar toe, bijvoorbeeld op het schoolplein, dan kunnen ouders daar ook in meegenomen worden.”*

3. Hoe vinden ouders dat hun bijdrage in het uitwisselingsproject kan worden ingevuld?

Ouders zelf met elkaar in contact brengen. De participanten vinden in meerderheid dat ouders ook met elkaar in contact zouden moeten komen. Een paar ouders uit Overvecht noemen het idee van een koffieochtend van ouders van beide scholen om elkaar te leren kennen of andere vormen van ontmoeting om te kunnen luisteren naar elkaars behoeften en naar wat ze van elkaar willen weten. Volgens ouder O4 kunnen ouders op die manier zelf ook hun attitude bijstellen. Ouder O1 noemt het idee om elkaar als ouders op een ander niveau te leren kennen, bijvoorbeeld op het niveau van ondernemerschap in plaats van ouderschap. *“Er zijn ook veel vaders in Overvecht met een eigen bedrijf, wat anderen misschien niet verwachten.”* Hij vindt dat het contact tussen ouders in ieder geval een helder, gezamenlijk doel moet hebben.

De grote meerderheid van de participanten vindt dat het contact tussen de ouders met name zou moeten plaatsvinden in situaties waar de kinderen bij zijn, omdat ze dan het goede voorbeeld kunnen geven aan hun kinderen. Dat kan tijdens de uitwisselingen zijn, maar dat kan ook tijdens andere leuke activiteiten buiten schooltijden zijn. Enkele vaders uit Overvecht noemen als voorbeeld de vader-kind-activiteiten die zij eens in de zoveel tijd met de vadergroep in hun school organiseren, zoals een voetbaltoernooi of tekenactiviteit. Eerst organiseerden zij dit enkel voor hun eigen school, later ook voor ouders en kinderen van de andere school. Velen zijn enthousiast over dergelijke activiteiten buiten schooltijden en vinden dat het vaker georganiseerd mag worden.

Aanwezig zijn bij de uitwisselingen of ouder-kind-activiteiten. Vrijwel alle participanten zouden zelf graag eens mee willen met een uitwisseling van hun kinderen. Sommige participanten vinden dat ouders structureel mee zouden moeten gaan met uitwisselingen ter begeleiding. Daarbij vindt ouder T1 wel dat de uitwisseling van ouders dan niet het doel op zich moet worden, maar dat ze gevraagd worden om hulp te bieden bij de

gezamenlijke activiteiten. Een ouder van Tuindorp en een ouder van Overvecht zouden volgens haar bijvoorbeeld samen groepjes kinderen kunnen begeleiden. Het moet volgens haar gericht blijven op de uitwisseling van de kinderen.

Meedenken over de organisatie van het project. Over het meedenken over de vormgeving en inhoud van uitwisselingen zegt ouder O7: *“Zo probeer je het de leerkrachten een beetje te ontzien.”* Hij denkt dat ouders ook kunnen meedenken over het waarom van het project. Volgens hem dient het project niet alleen te bestaan uit het doen van leuke gezamenlijke activiteiten, maar dient het uiteindelijk de boodschap over te brengen dat verschillen tussen mensen normaal zijn en dat iemand niets minder is als hij anders is. Hij vindt dat ouders kunnen meedenken over manieren om deze boodschap over te brengen.

Veel participanten willen vrijblijvend meedenken over het uitwisselingsproject, maar niet structureel. Enkele participanten hebben helemaal niet die behoefte. Hoewel sommige ouders wel het belang zien van een vaste oudergroep van ouders uit beide wijken die meedenken over het project, willen weinig ouders zelf in een dergelijke vaste oudergroep. Genoemde ideeën voor taken van een oudergroep zijn: meedenken over de vormgeving en inhoud van uitwisselingen, organiseren van ouder-kind-activiteiten buiten schooltijden, en meedenken over een passende bijdrage van andere ouders in het project en het meekrijgen van minder enthousiaste ouders. Een tussentijds ontwerp was een eenmalige focusgroep met enkele ouders uit Tuindorp en Overvecht. Hoewel de aanwezigen aangaven dit als prettig en waardevol te hebben ervaren vanwege een gezamenlijk doel, namelijk praten over de bijdrage van ouders, had maar een enkeling de behoefte dit structureel te maken.

Andere ouders enthousiasmeren. De participanten hadden tevens ideeën over het enthousiasmeren van de kleine groep ouders die nog niet zo enthousiast is of nog niet het belang van het project inziet. Volgens de meerderheid moet het laagdrempelig zijn om als ouder bij te dragen en moet het niet geforceerd worden. Sommigen vinden echter dat

overtuigingskracht en een prominente boodschap af en toe nodig is om mensen uit hun comfortzone te halen. *“Iets wat eerst onbekend was, wordt dan bekend. Dit kan er op een gegeven moment voor zorgen dat je beeld verandert en dat je het daarna met plezier wilt gaan doen”*. Volgens Ouder O1 maakt nieuwsgierigheid het gemakkelijker om mensen mee te krijgen. Participanten stellen dat ouders ook andere ouders kunnen enthousiasmeren voor het bijdragen aan het uitwisselingsproject of voor het in contact komen met ouders uit de andere wijk, bijvoorbeeld door als ouder op het schoolplein positief te praten over een gezamenlijke activiteit of het leren kennen van ouders op de andere school. Ouder T4: *“Als je met elkaar het positieve uitdraagt, zal het merendeel daar denk ik positief op doorgaan.”*

Barrières. Ouders noemen enkele barrières om bij te dragen. Ouder T1 zegt als ouder keuzes te moeten maken waar zij wel en niet aan meedoet, omdat zij en enkele anderen altijd de ouders zijn die iets doen voor de school, en denkt dat dit in Overvecht niet anders is. Volgens haar moeten de scholen en ouders ervoor waken dat het niet te veel wordt wat ze van ouders vragen.

Anderen zien tijd als een barrière. Onder schooltijd werken veel ouders, wat het lastig maakt om te begeleiden tijdens de uitwisselingen op school.

Enkele participanten uit Tuindorp stellen dat zij hun bijdrage niet kunnen vergroten als ze niet tijdig geïnformeerd worden over bijvoorbeeld de planning van de uitwisselingen en ouder-kind-activiteiten. Andere participanten willen, zoals eerdergenoemd, beter geïnformeerd worden over onder andere het gedachtegoed van school achter het project en de doelstellingen ervan. *“Als je als ouder te horen krijgt wat de kinderen nu precies gaan doen en wat op die dagen meekrijgen, kun je de verhalen van de kinderen begrijpen en erover praten,”* aldus Ouder T5. Volgens haar is een betere formulering van de doelen handig om te weten wat je thuis aan kinderen kan meegeven. *“Bij Vreedzame School krijg je te horen: hier hebben we aandacht aan besteed, je kan daar thuis ook op deze en deze manieren aandacht*

aan besteden. Dat hebben ze niet met dit project en dat zou wel heel leuk zijn.” Ouder T2 vraagt zich echter af of de school er wel meer over moet communiceren. Hij is bang dat het dergelijke projecten doodmaakt, doordat het dwingend kan overkomen.

Conclusies en discussie

Twee basisscholen met verschillende leerlingenpopulaties organiseren een uitwisselingsproject met als doel dat hun leerlingen leren omgaan met diversiteit in de samenleving en dat ze wederzijds begrip en interesse voor elkaar ontwikkelen. Een rol van ouders in het project is zeer gewenst maar tot op heden beperkt gebleven. Daarom is onderzoek gedaan naar een passende bijdrage van ouders in de doelrealisatie van het project, waarbij de hoofdvraag luidde: *Hoe kunnen ouders bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject?* De deelvragen luiden: 1) *Welk belang hechten ouders aan het uitwisselingsproject;* 2) *Welk belang hechten ouders aan hun eigen bijdrage in het uitwisselingsproject;* en 3) *Hoe vinden ouders dat hun bijdrage in het uitwisselingsproject kan worden ingevuld?*

Met betrekking tot de eerste deelvraag kan geconcludeerd worden dat ouders uit beide wijken dezelfde, maar ook enkele verschillende belangen hechten aan het uitwisselingsproject. Vrijwel alle ouders vinden het van belang dat kinderen door het project leren omgaan met diversiteit, overeenkomsten en verschillen gaan zien en respecteren, en worden voorbereid op de toekomst waarin ze elkaar onvermijdelijk tegenkomen. Dit kan gekoppeld worden aan de term ‘publieke familiariteit’: Kinderen gaan elkaar kennen en herkennen, waardoor ze zich veilig gaan voelen en de drempel voor contact kleiner wordt (Blokland, 2008). Dit biedt kansen voor het creëren van sociale netwerken waaruit zij sociaal kapitaal kunnen putten (Coleman, 1988). Een nuanceverschil is dat ouders uit Overvecht het belang van gelijkwaardigheid benadrukken, terwijl ouders uit Tuindorp het belangrijk vinden dat hun kinderen zien dat het niet overal hetzelfde is. Het gevaar hiervan is dat de aandacht op

“het zien van verschillen” doorslaat in een uiting van ongelijkwaardigheid en dat ouders in Tuindorp het project gaan zien als een vorm van liefdadigheid.

Uit de resultaten van de tweede deelvraag kan geconcludeerd worden dat de meeste ouders denken te kunnen bijdragen aan het uitwisselingsproject, omdat kinderen attitudes, waarden en handelingen van hen overnemen. Dit is in lijn met uitkomsten van diverse onderzoeken die gaan over de rol van ouders in de attitudevorming van kinderen (Degner & Dalege, 2013; Hughes et al., 2008; Kenniscentrum Gemengde Scholen, n.d.; Van Bergen et al., 2017). Enkele ouders uit Overvecht denken dat het project zonder een bijdrage van ouders helemaal geen effect heeft. Volgens hen moeten ouders zich openstellen voor contact en kennismaking en hun attitude bijstellen, pas dan kan het project iets opleveren in de attitudevorming van kinderen. Dit correspondeert met de bevinding van Bakker et al. (2007) dat, ondanks hechte intergroup vriendschappen, vooroordelen van kinderen onder invloed van hun ouders kunnen blijven bestaan.

Met betrekking tot de derde deelvraag kan geconcludeerd worden dat ouders op laagdrempelige wijze willen bijdragen aan het project: aanwezig zijn bij uitwisselingen en ouder-kind-activiteiten buiten schooltijden, of vrijblijvend meedenken over het project. Op deze momenten willen ouders in contact komen met ouders uit de andere wijk, met name om het goede voorbeeld aan kinderen te geven. Dit is in lijn met de contacthypothese (Allport, 1954), maar ook met het onderzoek van Wright et al. (1997) naar de *extended contact theory*, die laat zien dat een positieve houding van iemand tegenover een andere groep kan worden gestimuleerd door als verwante positieve interetnische contacten te hebben met iemand van die andere groep. Daarnaast sluit dit wederom aan bij publieke familiariteit (Blokland, 2008), omdat ouders willen zorgen voor herkenning en daarmee dat kinderen zich veilig en thuis voelen, ook buiten hun eigen ‘bubbel’. De meeste ouders willen niet in een vaste oudergroep, maar willen wel vrijblijvend meedenken over het project. Dit doen ze het liefst met ouders uit

beide wijken samen, om herkenning en begrip te creëren. Ten slotte willen ouders beter geïnformeerd worden over de organisatie en doelstellingen van het project, zodat zij thuis beter met kinderen over de uitwisselingen kunnen praten.

Aanbevelingen

Twee aanbevelingen worden gegeven in de vorm van een ontwerpstelling. Allereerst, het nuanceverschil tussen ouders uit Overvecht en Tuindorp in de belangen die zij hechten aan het uitwisselingsproject is klein, maar niet zonder betekenis. Het kan gekoppeld worden aan de behoefte van ouders aan betere informatie over het project en de doelstellingen. Het lijkt immers zo dat ouders uit beide wijken weinig of onduidelijke informatie krijgen over de doelen van het project. Mogelijk is dit de oorzaak van het gegeven dat ouders verschillende belangen hechten aan het project, wat ervoor zorgt dat ouders verschillende verwachtingen hebben van het project en van elkaar. Dit is terug te zien in de bevinding dat veel ouders het project voor de kinderen in Overvecht even belangrijk vindt als voor de kinderen in Tuindorp, terwijl er ook enkele ouders zijn die vinden dat het project voornamelijk belangrijk is voor de mensen in Tuindorp. Volgens Allport (1954) is het stellen van een gemeenschappelijk doel een van de voorwaarden voor positief intergroup contact dat leidt tot een hogere mate van tolerantie en afname van vooroordelen. Daarom worden de scholen geadviseerd om gezamenlijk te zorgen voor heldere communicatie over de doelstellingen van het project. Hierbij is het essentieel dat de doelstellingen eerst door de scholen gemeenschappelijk worden bepaald. Op deze manier kunnen de scholen ervoor zorgen dat alle neuzen dezelfde kant op staan, dus zorgen voor een gezamenlijke, eenduidige visie op het belang van het project. Als ouders bijvoorbeeld van elkaar zouden weten dat de ouders in de andere wijk achter dezelfde doelen van het uitwisselingsproject staan, kan dit zorgen voor gevoelens van saamhorigheid en begrip, in plaats van onbegrip (Allport, 1954). Op basis van deze bevinding en de bevinding dat sommige ouders geïnteresseerd zijn in deelnemen aan een oudergroep of

vrijblijvend willen meedenken over het project, is een ontwerpstelling opgesteld die hypothetisch weergeeft hoe de bijdrage van ouders vormgegeven kan worden zodat het hogere potentie voor het uitwisselingsproject biedt: *Om ouders te laten bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject, kunnen de scholen een gezamenlijke oudergroep oprichten met geïnteresseerde ouders die, door mee te denken over het waarom van het project en andere ouders te informeren over het project, bijdraagt aan een duidelijke gezamenlijke visie op de doelen van het project.*

Ten tweede, de meeste ouders uit beide wijken denken bij te kunnen dragen aan de doelen van het uitwisselingsproject, doordat ze als ouders invloed hebben op de attitudevorming van hun kinderen. Zij zouden daarom openstaan voor contact met ouders uit de andere wijken waar kinderen bij zijn. Deze bevindingen kunnen samen ook omgevormd worden tot een hypothetische ontwerpstelling. Deze luidt: *Om ouders te laten bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject, kunnen scholen de ouders uit beide wijken tijdens uitwisselingen of ouder-kind-activiteiten aan een gemeenschappelijk doel laten werken, waardoor zij met elkaar in contact komen. Hierdoor kan het enerzijds normen, waarden en intergroup attitudes van ouders bijstellen, wat de intergroup attitudevorming van kinderen beïnvloedt. Anderzijds kan publieke familiariteit ontstaan, wat kansen biedt voor het creëren van sociale netwerken waaruit ouders en kinderen sociaal kapitaal kunnen putten.*

Geldigheid van de uitkomsten

In het onderzoek werd gestreefd naar saturatie. De saturatie was echter bereikt met een groep participanten die voornamelijk bestond uit matig tot zeer betrokken ouders. De kans is aanwezig dat zich onder de minder betrokken ouders die we niet hebben weten te benaderen, ouders bevonden die in tegenstelling tot de participanten niet bekend zijn met- of positief zijn over het uitwisselingsproject. Hierdoor kan het zijn dat het stadium van saturatie te vroeg bereikt was en kunnen we vraagtekens zetten bij de betrouwbaarheid en validiteit. Een

aanvulling van de data met uitspraken van minder betrokken ouders had het onderzoek sterker kunnen maken, dit betekent echter dit niet dat de uitspraken van de betrokken ouders minder waar zijn. Bovendien had het onderzoek als doel te komen tot verandering, namelijk tot verbetering van de bijdrage van ouders, wat volgens Rogers (2002) de meeste kans maakt als gestart wordt bij de groep die het meest gemotiveerd is voor verandering. Daarnaast is ter compensatie wel bij de participanten nagegaan of zij onder de ouders kritische geluiden over het project hebben gehoord. Zoals beschreven in de resultaten was dit een enkele keer het geval. Dit laat zien dat geen sprake is van serieuze aanwijzingen is die de geldigheid van de conclusies betwisten.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

In huidig onderzoek werd gevonden dat alle ouders het uitwisselingsproject van belang vinden omdat het beoogt kinderen te leren omgaan met diversiteit. Ze vinden het belangrijk dat kinderen overeenkomsten gaan zien en verschillen gaan respecteren. Omdat huidig onderzoek zich voornamelijk richtte op de vraag hoe ouders willen en kunnen bijdragen aan de doelrealisatie van het uitwisselingsproject, is in dit onderzoek niet onderzocht op welke manier ouders willen dat de verschillen tussen de groepen kinderen tijdens de uitwisselingen worden besproken zodat het resulteert in respect voor elkaar. Onbekend is bijvoorbeeld hoe ouders het zouden vinden als tijdens een uitwisseling een gesprek wordt gevoerd over het dragen van een hoofddoek. Willen ouders dat dit doelbewust besproken wordt om kennis en begrip te kweken, of juist niet? Vervolgonderzoek kan gedaan worden naar hoe de ouders hier tegenaan kijken. Hiervoor kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van de stappen die in huidig onderzoek gemaakt zijn, namelijk door een oudergroep over dit onderwerp te laten meedenken.

Een andere suggestie voor vervolgonderzoek is het voortzetten van huidig ontwerpgericht onderzoek naar de invulling van de bijdrage van ouders, waarin de

ontwerpstellingen naar effectiviteit worden onderzocht. De ontwerpstellingen als resultaat van dit onderzoek zijn immers enkel hypothesen voor grotere potentie, waardoor de uitkomsten van de aanbevelingen niet volledig te voorspellen zijn. Realisatie, evaluatie en (her)ontwerp van de aanbevelingen uit het huidige onderzoek kan zorgen voor hogere voorspelbaarheid van de effectiviteit van een bepaalde bijdrage van ouders op de doelrealisatie van het uitwisselingsproject.

Referenties

- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Addison Wesley Publishing Company.
- Amir, Y. (1969). Contact hypothesis in ethnic relations. *Psychological Bulletin*, 71, 319–342.
- Amir, Y. (1976). The role of intergroup contact in change of prejudice and race relations. In P. A. Katz (Red.), *Towards the elimination of racism* (pp. 245-280). New York: Pergamon.
- Bakker, J., Denessen, J., Pelzer, B., Veneman, M., & Lageweg, S. (2007). De houding jegens klasgenoten: etnisch gekleurd? Een onderzoek naar factoren van invloed op de attitude van basisschoolleerlingen jegens klasgenoten van verschillende etnische herkomst. *Pedagogiek*, 27(3), 201–222.
- Bakker, J., Denessen, E., Peters, D., & Walraven, G. (Eds.). (2011). *International perspectives on countering school segregation*. Antwerp/Apeldoorn: Garant.
- Banks, J. A. (2017). Chapter 6. Diversity and Citizenship Education in Multicultural Nations. In Y. -K. Cha, J. Gundara, S. -H., & M. Lee (Eds.), *Multicultural Education in Glocal Perspectives* (pp. 73-88). Singapore: Springer Nature Pte Ltd. doi:10.1007/978-981-10-2222-7_6
- Belabas, W. (2012). Meeting is mating: utopie of werkelijkheid? *Mens en Maatschappij*, 87(4), 345-370.
- Blokland, T. (2008). *Ontmoeten doet ertoe*. Rotterdam: Vestia.
- Brewer, M. B. & Miller, N. (1984). *Groups in contact: The psychology of desegregation*. New York: Academic Press.
- Brown, R., & Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. *Advances in Experimental Social Psychology*, 37, 255–343.

- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Dasberg, L. (1980). *Pedagogie in de schaduw van 2000; of hulde aan de hoop*. Meppel: Boom.
- De Buck, A., & Pauwels, L. (2017). *Socialisatie, morele emoties en morele normen: Een empirisch onderzoek vanuit een geïntegreerd perspectief*. Antwerpen/ Apeldoorn: Maklu.
- Degner, J., & Dalege, J. (2013). The apple does not fall far from the tree, or does it? A meta-analysis of parent-child similarity in intergroup attitudes. *Psychological Bulletin*, 139, 1270-1304. doi:10.1037/a0031436
- De Jager, H. (1967). *Cultuuroverdracht en concertbezoek*. Leiden: H.E. Stenfert Kroese N.V.
- Denyer, D., Tranfield, D., & Van Aken, J. E. (2008). Developing Design Propositions Through Research Synthesis. *Organization Studies*, 29(2), 249-269.
- De Winter, M. (2017, 6 februari). De Stadsschool: een remedie tegen segregatie. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op <https://www.volkskrant.nl/opinie/de-stadsschool-een-remedie-tegen-segregatie~a4458290/>
- Gemeente Utrecht (2016). *WijkWijzer 2016: de 10 Utrechtse wijken en 5 krachtwijken in cijfers*. Geraadpleegd op <https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/publicaties/onderzoek-en-cijfers/zelf-cijfers-zoeken/wijkwijzer/>
- Gerritsen, S., & Reininga, T. (2011). *Buurteffecten in perspectief*. Den Haag: Centraal Planbureau.
- Guest, E. M., & Keatinge, D. R. (2009). The value of new parent groups in child and family health nursing. *The Journal of Perinatal Education*, 18(3), 12-22.

Hewstone, M., & Brown, R. (1986). Contact is not enough: An intergroup perspective on the “contact hypothesis.” In M. Hewstone & R. Brown (Eds.), *Contact and conflict in intergroup encounters* (pp. 1–44). Oxford, England: Blackwell.

Hughes, D., Rivas, D., Foust, M., Hagelskamp, C., Gersick, S., & Way, N. (2008). How to catch a moonbeam: A mixed-methods approach to understanding ethnic socialization in ethnically diverse families. In S. M. Quintana & C. McKown (Eds.), *Handbook of race, racism, and the developing child* (pp. 226-277). Hoboken NJ: John Wiley & Sons.

Inspectie van het Onderwijs (2016). *Burgerschap op school: Een beschrijving van burgerschapsonderwijs en de maatschappelijke stage*. Geraadpleegd op <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2017/02/07/burgerschap-op-school>

Kenniscentrum Gemengde Scholen (n.d.). *Gemengd naar school. Vriendschapsscholen*. Geraadpleegd op <http://www.gemengdescholen.nl/content/pdfs/Vriendschapsscholen.pdf>

Kesselring, M., De Winter, M., Horjus, B., & Van Yperen, T. (2013). Allemaal opvoeders in de pedagogische civil society. Naar een theoretisch raamwerk van een ander paradigma voor opgroeien en opvoeden. *Pedagogiek*, 33(1), 5-20.

Leeman, Y., & Saharso, S. (2013). Coming of age in Dutch schools, *Education Inquiry*, 4(1), 11-30. doi:10.3402/edui.v4i1.22060

Lindo, F. (2008). *Interetnische contacten op school dan wel buiten school*. IMES: Universiteit van Amsterdam.

Miklikowska, M. (2016). Like parent, like child? Development of prejudice and tolerance towards immigrants. *British Journal of Psychology*, 107, 95-116. doi:10.1111/bjop.12124

- Musgrove, F. (1971). *The family, education and society*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Pardini, D. A. (2008). Novel insights into longstanding theories of bidirectional parent-child influences: Introduction to the special section. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(5), 627-631.
- Pels, D. (2005). *Een zwak voor Nederland. Ideeën voor een nieuwe politiek*. Amsterdam: Anthos.
- Pels, T. V. M. (2011). *De pedagogische functie van het onderwijs*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65–85.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751–783.
- Platform Onderwijs 2032 (2016, januari). *Ons Onderwijs 2032 Eindadvies*. Den Haag: Bureau Platform Onderwijs 2032.
- Ponds, R., Van Ham, M., & Marlet, G. (2015). *Verschillen, ongelijkheid en segregatie*. Utrecht: Atlas voor gemeenten.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: RMO/ SDU Uitgevers. Geraadpleegd op www.adviesorgaan-rmo.nl
- Ritchie, O. W., & Koller, M. R. (1964). *Sociology of childhood*. New Jersey, VS: Prentice hall, Inc., Englewood Cliffs.
- Rogers, E.M. (2002). Diffusion of preventive innovations. *Addictive behaviors*, 27, 989-993.
- Savelkoul, M. (2011). Etnische diversiteit en sociaal kapitaal. De rol van interetnisch contact en ervaren etnische groepsdreiging. *Migrantenstudies*, 2, 195-204.
- Savelkoul, M., Gesthuizen, M., & Scheepers, P. (2011). Explaining relationships between ethnic diversity and informal social capital across European countries and regions:

- Tests of constrict, conflict and contact theory. *Social Science Research*, 40, 1091-1107.
- Schuitema, J., & Veugelers, W. (2008). *Multiculturele contacten in het onderwijs: leerlingen ontmoeten elkaar* (No. 72). Amsterdam: Instituut voor de Lerarenopleiding, Universiteit van Amsterdam.
- Scott, D., Brady, S., & Glynn, P. (2001). New mother groups as a social intervention: consumer and maternal and child health nurse perspectives. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 18(4), 23-29.
- Steinberg, L., & Silverberg, S. B. (1986). The Vicissitudes of Autonomy in Early Adolescence. *Child Development*, 57(4), 841-851. doi:10.2307/1130361
- Tieleman, J. (2016, 20 november). 'Vaak schrikken ouders zich wild'. *Algemeen dagblad*. Geraadpleegd op <http://www.ad.nl/utrecht/vaak-schrikken-ouders-zich-b-wild-b~a440a52b/>
- Van Aken, J. (2011). Hoofdstuk 2: Ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek. In J. Van Aken & D. Andriessen (red.) (2011), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek*, pp. 25-39.
- Van Aken, J., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Van Bergen, D. D., De Ruyter, D. J., & Pels, T. V. M. (2017). "Us against them" or "all humans are equal": Intergroup attitudes and perceived parental socialization of Muslim immigrant and native Dutch youth. *Journal of Adolescent Research*, 32(5), 559-584.
- Van Dam, F., Boschman, S., Peeters, P., Van Kempen, R., Bolt, G. S., & Ekamper, P. (2010). *Nieuwbouw, verhuizingen en segregatie. Effecten van nieuwbouw op de*

bevolkingssamenstelling van stadswijken. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Van Meeteren, M. (2005). *Discoursen van integratie. De omslag in het politieke debat over integratie in Nederland* (ongepubliceerde scriptie). Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Veugelers, W., & Schuitema, J. (2010). *Grenzen aan de pedagogische taak van de docent. Een verdeling van taken binnen de school en tussen school, ouders, jeugdzorg en politie*. Amsterdam: Department of Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam.

Wright, S. C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T., & Ropp, S. A. (1997). The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of personality & social psychology*, 73(1),73-90. doi:10.1037/0022-3514.73.1.73

Bijlagen

Bijlage 1. Lijst indicatoren en vragen als leidraad voor open gesprekken en focusgroepen.

Indicatoren		Interviewvragen ouders
Het uitwisseling project	Belang	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is volgens u het belang van het uitwisselingsproject? <ul style="list-style-type: none"> ○ Voor de kinderen? ○ Voor de maatschappij?
	Sociale norm	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe belangrijk vinden andere ouders het uitwisselingsproject?
Bijdrage van ouders	Huidige bijdrage	<ul style="list-style-type: none"> • Welke bijdrage heeft u als ouder momenteel in de uitwisselingen?
	Belang	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe kijkt u aan tegen de bijdrage van ouders in het project? • Sommige ouders vinden het belangrijk om bij te dragen in de uitwisselingen, anderen niet. Hoe kijkt u hier tegenaan? • Waarom vindt u dit al dan niet belangrijk? • Welk belang hecht u aan de bijdrage van ouders in het project?
	Sociale norm	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe denkt men in de wijk over de bijdrage van ouders in het project?
	Mogelijkheid/wil/ motivatie	<ul style="list-style-type: none"> • In hoeverre wilt/kunt u bijdragen in het uitwisselingsproject?

		<ul style="list-style-type: none"> • Bent u gemotiveerd om een rol te spelen bij/ u in te zetten voor het uitwisselingsproject? • In hoeverre zou u er tijd en moeite in willen/kunnen steken? • In hoeverre kunt/wilt u meewerken aan het vergroten van de bijdrage van (andere) ouders?
	Invulling van bijdrage van ouders	<ul style="list-style-type: none"> • Welke mate/vorm van bijdrage kan van ouders worden verwacht? <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat is haalbaar? • Hoe vindt u dat de bijdrage van ouders kan worden ingevuld? <ul style="list-style-type: none"> ○ Binnen de uitwisselingen? ○ Buiten de uitwisselingen? • <i>Vindt u [interventie] een goede manier om invulling te geven aan uw bijdrage als ouder?</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Waarom zou deze invulling wel/ niet werken?</i> <i>Waarom werkt het wel/niet?</i>
Intergroup contact	Huidig contact	<ul style="list-style-type: none"> • Heeft u zelf contact met mensen die ‘anders’ zijn/ met mensen uit de andere wijk?
	Houding	<ul style="list-style-type: none"> • Sommige mensen vinden contact met mensen uit een andere bevolkingsgroep belangrijk, anderen niet. Hoe kijkt u aan tegen het hebben van contact met mensen uit een andere bevolkingsgroep/ uit de andere wijk?

		<ul style="list-style-type: none"> • Wordt uw mening over het project beïnvloed door het feit dat u wel/geen contact heeft met mensen uit een andere bevolkingsgroep/ uit de andere wijk?
	Sociale norm	<ul style="list-style-type: none"> • Wat acht u het meest waarschijnlijk dat mensen in uw omgeving ervan vinden om contact te hebben met mensen uit een andere bevolkingsgroep/ uit de andere wijk?
	Gewenst contact	<ul style="list-style-type: none"> • Sommige ouders zouden meer contact willen met mensen van de andere wijk, anderen niet. Zou u meer contact willen hebben met mensen van de andere wijk? <ul style="list-style-type: none"> ○ Waarom zou u dit wel/niet willen? • Hoe ziet u dit contact voor zich?